

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative
(simplificarea Codului de procedură civilă)

I. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite prin implementarea noilor reglementări

În Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2016-2018, la Capitolul „Justiția și Drepturile omului”, ca acțiuni prioritare se menționează asigurarea continuității și finalității reformelor în justiție, prin diminuarea duratei proceselor de judecată, inclusiv prin simplificarea procedurilor în cazul unor tipuri de acțiuni civile (reducerea numărului de trepte de contestare a hotărârilor judecătorești), precum și analiza sistemului căilor de atac, pentru eficientizarea mecanismelor și asigurarea participanților la proces a dreptului de apărare și publicitatea ședințelor de judecată.

Mai mult decât atât, Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2020" nr. 166/11.07.2012, la capitolul Justiție: Responsabilă și Incoruptibilă, secțiunea „Viziune Strategică”, se menționează că reducerea amînărilor de judecată va avea un efect similar, atât direct – asupra costurilor suportate de cetățeni și de mediul de afaceri, cât și indirect – asupra climatului investițional și atractivității țării.

Conform Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 890 din 20 iulie 2016, în sarcina Ministerului Justiției este pusă realizarea următoarelor acțiuni, pe care proiectul le cuprinde:

1. Diminuarea duratei proceselor de judecată, prin simplificarea procedurilor în cazul unor tipuri de acțiuni civile (inclusiv reducerea numărului de trepte de contestare a hotărârilor judecătorești, introducerea obligatorie a medierii, pentru un anumit tip de litigii civile);
2. Instituirea unor proceduri simplificate pentru accesul mediului de afaceri la justiție;
3. Analiza sistemului căilor de atac și modificarea, după caz, a cadrului normativ, pentru eficientizarea mecanismelor și asigurarea participanților la proces a dreptului de apărare și publicitate a ședințelor de judecată.

Un sistem judiciar viabil reprezintă principala componentă a societății democratice, deoarece el vizează toate domeniile vieții sociale. Iată de ce problemele înfăptuirii justiției în Republica Moldova rămîn un deziderat important, care merită atenție, și consolidarea eforturilor comune în vederea reafirmării imaginii țării pe plan internațional, inclusiv în contextul vectorului de integrare europeană.

În contextul tendințelor europene, proiectul de lege propus spre analiză a fost realizat cu suportul Fondului de Bună Guvernare (GGF), inițiat de Guvernul Marii Britanii pentru a acorda asistență în domeniul reformelor, Republica Moldova fiind vizată. Programul de asistență în domeniul reformelor Marea Britanie - Republica Moldova este coordonat de PricewaterhouseCoopers Marea Britanie și PricewaterhouseCoopers Moldova, în cooperare cu D&B DAVID și BAIAS S.C.A. (România), Centrul Analitic „Expert-Grup”, în strînsă colaborare cu Ambasada Marii Britanii din Chișinău. Programul își propune susținerea măsurilor anticorupție, îmbunătățirea mediului de afaceri, reforma justiției, reformele din sectoarele-cheie, consolidarea statului de drept și acordarea suportului pentru presa independentă.

În sens strict, proiectul de lege privind modificarea și completarea unor acte legislative își propune să îmbunătățească ariile care creează anumite dificultăți la soluționarea cauzelor civile, și anume se concentrează pe următoarele arii de intervenție:

- Îmbunătățirea pregătirii pricinii pentru dezbateri;
- Introducerea procedurilor simplificate și urgente pentru anumite cauze civile;

- Introducerea unor prevederi anti-abuz, inclusiv reguli stricte pentru depunerea probelor și a obiecțiilor/referinței;
- Îmbunătățirea căilor de atac.

Instanțele de judecată din Republica Moldova au un rol esențial pentru întreprinzători, deoarece acestea interpretează prevederile legii și asigură protecția drepturilor economice ale acestora. Eficiența și transparența instanțelor de judecată încurajează noile relații de afaceri, din perspectiva că investitorii consideră că se pot baza pe sistemul judiciar în caz de neplată a unor datorii. Procesele de judecată examinate în termene restrânse sunt esențiale pentru întreprinderile mici, care nu tot timpul dispun de resurse suficiente pentru a rămâne în activitate sau de timpul necesar pentru așteptarea rezultatului unui proces de judecată îndelungat.

În măsură egală, proiectul de lege urmărește să corespundă cerințelor de previzibilitate a procedurilor judiciare care decurg și din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și implicit jurisprudența C.E.D.O. Ținând cont de sistemul justiției naționale, proiectul are în vedere eliminarea deficiențelor care au condus la hotărâri ale C.E.D.O. de condamnare a Republicii Moldova, atât pentru decizii judecătorești eronate, cât și pentru prejudicii cauzate de durată excesivă a procesului judiciar.

Din această perspectivă, proiectul are în vizor și găsirea unor soluții și remedii pentru eliminarea deficiențelor sistemului judiciar. Ținând cont că preocuparea esențială de asigurare a celerității soluționării cauzelor, concomitent cu îmbunătățirea calității actului de justiție, propunerile urmăresc să răspundă, atât în mod direct, cât și prin efectele preconizate, indiferent dacă este vorba de simplificarea formelor procedurale sau clarificarea căilor de atac, fapt ce are scop de responsabilizare a participanților la proces.

La baza proiectului s-a ținut cont de reforme similare din țări, precum: Kazahstan, Georgia, România, Estonia, Lituania, Letonia, Slovacia. Acestea au fost analizate și de care s-a ținut cont la redactarea proiectului de lege. Ele au servit în calitate de model pentru analiza prevederilor reformante și au fost punctul de pornire pentru prezentul proiect de lege. În vizorul proiectului au fost luate și bune practici evidențiate de țările UE, în mod special cadrul legal din Marea Britanie, Franța, Germania, Elveția.

Modificările propuse la Codul de procedură civilă și la cadrul conex au luat în vizor și proiectul Ministerului Justiției în proces de implementare care se referă la sistemul e-dosar. Scopul acestui sistem este eficientizarea și utilizarea funcțională a sistemului judiciar informațional pentru a reduce erorile și intervențiile în procesul managerial. În acest sens modificările au acoperit și partea sistemului menționat, astfel încât să existe o sinergie între funcționalitatea sistemului și cadrul legal, mai ales în sectorul depunerii actelor la instanța de judecată.

Reieșind din dezideratele menționate mai sus și din perspectiva că există posibilitatea îmbunătățirii cadrului legal de soluționare a cauzelor civile, se propune ca prin prisma proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, acest scop să fie atins.

II. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

1. Completarea normelor legale în vederea reducerii abuzurilor de procedură, excluderii posibilităților de tergiversare a procesului civil și optimizării duratei de examinare a cauzelor civile.

Urmărind desfășurarea cu celeritate a procesului, proiectul prevede câteva reguli care să prevină încercările de tergiversare. Astfel proiectul pune accentul pe caracterul excepțional al amînărilor pe care le poate acorda instanța de judecată. De asemenea, sunt prevăzute reguli riguroase privind strămutarea cauzelor și recuzarea judecătorilor, invocarea excepției de neconstituționalitate, instrumente procesuale folosite cel mai adesea

pentru tergiversarea proceselor.

Scopul modificărilor propuse este evitarea amînărilor repetate, accentul fiind pus pe responsabilizarea justițiabililor pentru propriile procese, dînd expresie totodată principiului disponibilității care guvernează procesul civil.

Este un fapt notoriu că durata procedurilor judiciare este recunoscută ca un obiectiv prioritar al CtEDO legat de drepturile omului și de supremația legii. Instanțele trebuie să soluționeze volumul de cauze într-un termen rezonabil, astfel cum este prevăzut în articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Cu toate acestea, durata excesivă a procedurii judiciare reprezintă o problemă importantă în majoritatea țărilor europene.

Și în acest sens, proiectul de lege are drept scop îmbunătățirea calității procesului civil prin introducerea unor norme care instituie proceduri judiciare mult mai flexibile și mai prompte, modificarea normelor de procedură care pot fi cu ușurință manipulate sau folosite în mod abuziv de către participanți pentru a cauza amînarea și tergiversarea procesului.

În această ordine de idei, proiectul își propune drept scop promovarea unui rol mai activ al instanțelor judecătorești în administrarea cauzelor civile, în special, prin accentuarea și lărgirea pîrghiilor de sancționare.

Soluțiile de reglementare din proiect sunt concentrate asupra eliminării procedurilor care pot fi oportunist utilizate de către părți, precum și asupra excluderii amînărilor cauzate de părți, participanți la proces, reprezentanți, experți judiciari și alți subiecți. Proiectul de lege redresează procedurile care *de facto* tergiversează examinarea continuă a cauzelor civile (de exemplu, procedura examinării recuzării, a ridicării excepțiilor de neconstituționalitate, a recursurilor separate, cum ar fi cele împotriva încheierilor referitoare la asigurarea acțiunii, aplicarea amenzii judecătorești, etc). În astfel de situații, proiectul oferă diferite soluții: în unele situații cererea de recurs declarată împotriva încheierii se examinează în paralel cu examinarea cauzei civile în fond fără a afecta continuitatea ședinței de judecată, în alte situații a fost exclusă posibilitatea contestării separate cu recurs a unor încheieri judecătorești (de exemplu, încheierile de neimplicare în proces a intervenienților principali, accesorii, a coparticipanților etc).

Soluțiile propuse în cadrul proiectului urmăresc descurajarea conduitei premeditate sau oportuniste a părților și a altor participanți la procesul civil, prin aplicarea de sancțiuni, prin ordonarea termenelor de invocare a excepțiilor de procedură, a termenelor de prezentare a probelor sub sancțiunea decăderii din drepturi, instituirea caracterului excepțional al prezentării probelor după expirarea termenului stabilit de instanța de judecată.

La fel, urmărind aceeași logică, de optimizare a duratei procedurilor judiciare, proiectul propune dreptul instanței de judecată (judecătorului) de a prelungi termenul de procedură stabilit de judecător doar o singură dată pentru același temei, dreptul instanței de apel de a remite doar o singură dată cu acordul părților pricina la re judecare din cauza citării defectuoase, dreptul instanței de recurs de a remite pricina la re judecare doar o singură dată.

În acest sens au fost analizate și sintetizate realitățile naționale la normele relevante ale României (care stabilesc că formularea unei cereri de recuzare nu determină suspendarea judecării, cu toate acestea, pronunțarea soluției va avea loc după soluționarea cererii de recuzare; sau aplicarea sancțiunilor în caz de formulare, cu rea-credință, a unei cereri de recuzare sau de strămutare; ori în cazul în care se declară apel sau, după caz, recurs împotriva unei încheieri cu privire la care există o chestiune litigioasă asupra admisibilității atacării pe cale separată a încheierii, cererea de exercitare a căii de atac se înaintează instanței superioare împreună cu o copie de pe încheierea atacată, certificată de grefa instanței), Georgia (prevede depunerea cererii de recuzare la etapa pregătirii pricinii, la altă etapă e posibil doar dacă temeiul de recuzare a apărut ulterior), Estonia (judecătorul a cărei recuzare se cere, pînă la examinarea cererii de recuzare, poate îndeplini doar acte

procesuale care nu pot fi amânate și care nu sunt decisive pentru pricina civilă respectivă) sau Lituania (pînă la examinarea recuzării pot fi efectuate doar acțiunile procesuale urgente/imediate, sau în cazul asigurării acțiunii depunerea recursului împotriva încheierii nu trebuie să suspende examinarea pricinii civile).

Totodată, în punctele 1 și 3 ale Art. III din proiect se includ expres, în calitate de izvor de drept - hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceasta se justifică prin faptul că Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și Protocoalele adiționale la ea, este un tratat internațional care constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și prevederile ei se aplică direct ca o oricare altă lege a Republicii Moldova. Convenția are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin. Convenția europeană se interpretează prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO). În sensul art. 46 din Convenția Europeană, hotărârile CEDO au forță obligatorie.

2. Crearea unui nou mecanism de examinare a cauzelor civile cu valoare redusă

În scopul clarificării rapide și eficiente a unor tipuri de situații litigioase, ca și noutate, Codul de procedură civilă vine cu o reglementare distinctă a procedurii în cazul cererilor cu valoare redusă.

Numărul extrem de mare a cauzelor civile deduse judecătii împovărează instanțele, afectează calitatea și durata examinării, consumînd în mod excesiv resursele statului pentru înfăptuirea justiției. Chiar fiind de valoare diferită cauzele civile impun respectarea aceluiași norme de procedură care deseori se dovedesc a fi formale, dar costisitoare: este vorba de citarea părților, audierea acestora, numeroase amînări de proces etc. În funcție de materialul probant, care în procesul civil este preponderent format din înscrisuri, audierea părților în cazul cererilor de valoare redusă ar trebui dispusă doar în cazurile în care instanța apreciază necesar. De aceea se justifică posibilitatea examinării și soluționării unor categorii de cauze civile în procedură scrisă în două niveluri de jurisdicție dacă valoarea acestora este redusă. Valoarea redusă este stabilită la discreția statului, în proiect fiind propusă suma de 10 salarii medii pe economie prognozate la data sesizării instanței fără dobînzi, penalități și cheltuieli de asistență juridică. În acest scop se propune completarea Codului de procedură civilă cu un nou capitol XXI¹, cuprinzînd art. 276²-276⁴.

Este de menționat că această procedură a avut drept model prevederile Regulamentului Parlamentului European și Consiliului nr. 861/2007 privind stabilirea unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă. Domeniul de aplicare este circumscris pentru litigiile avînd ca obiect creanțe a căror valoare nu depășește 2.000 euro. Reglementarea propusă similară pentru Codul de procedură civilă al Republicii Moldova stabilește cuantumul de 10 salarii medii pe economie prognozate la data sesizării instanței, ceea ce este în spiritul Regulamentului menționat și tendinței de integrare europeană a Republicii Moldova.

Bunele practici și reglementările asemănătoare au fost preluate din state similare situației Republicii Moldova, precum Estonia (art. 405¹ din Codul de procedură civilă prevede procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă), sau Lituania (prevederile legale prevăd o procedură scrisă doar dacă valoarea acțiunii nu depășește 1.000 de litas (aprox. 6300 lei), și dacă niciuna dintre părți nu este împotriva; pentru litigiile privind proprietatea, procedura scrisă este aplicabilă acțiunilor valoarea cărora e mai mică de 5.000 litas (aprox. 32.000 MDL). Legislația Elveției stabilește o procedură simplificată pentru acțiunile valoarea cărora nu depășește 30.000 franci (app. 600.000 lei). Adițional, sunt stabilite limite pentru exercitarea căilor de atac - nu există recurs împotriva deciziilor instanței de apel, atît pe tipuri de litigii, cît și pentru valoarea creanței, apelul fiind admis doar pentru creanțele a căror valoare depășește 10.000 franci (aprox. 200.000 MDL). În Franța, prin Decretul nr. 2016-285 din 9 martie 2016 cu privire la procedura simplificată de

recuperare a creanțelor reduse, care completează dispozițiile Codului procedurilor civile de executare, a fost introdusă o procedură simplificată de obținere a unui titlu executoriu în cazul creanțelor de valoare redusă, care presupune însă consimțământul debitorului de a încheia un acord de plată. Decretul definește creanțele reduse ca cele care nu depășesc valoarea de 4.000 EUR (incluzând principalul și dobânzile). Similar, legislația Marii Britanii prevede o procedură simplificată pentru cererile cu valoare redusă - se consideră cu valoare redusă cererile cu valoare financiară – 5.000 lire (aprox. 125.000 lei).

3. Consolidarea rolului judecătorului la faza pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare

Deși în 2012 în Codul de procedură civilă a fost prevăzută posibilitatea redresării modului de administrare a probelor, astfel încât regula generală să determine participanții la proces să nu admită prezentarea de probe oricând pe parcursul procesului, ci pînă la termenele stabilite de instanța de judecată, oricum unele norme procedurale creau totuși teren favorabil pentru ca participanții la proces să abuzeze, invocînd tot dreptul la apărare. Într-o consolidare și eficientizare a acestor norme, proiectul propune ca peste tot în Codul de procedură civilă să fie menționată faza pregătirii pricinii pentru dezbateri ca fiind unica fază în care participanții la proces să prezinte toate probele necesare pentru soluționarea justă a cauzelor civile. Excepțiile potrivit cărora probele se pot prezenta mai tîrziu (în dezbateri judiciare sau în faza judecării apelului) sunt justificate de imposibilitatea obiectivă de respectare a termenelor, precum și de acordul expres al părților.

În acest sens s-a propus includerea în Codul de procedură civilă a art.119¹, ținînd cont de reglementările relevante din Kazahstan (este instituită regula de prezentare a probelor la etapa de pregătire a pricinii pentru examinare, iar prin excepție, pentru motive temeinice, părțile le pot prezenta și la etapa dezbaterilor judiciare), Letonia (în general stabilește un termen de 7 zile pentru prezentarea probelor pînă la ședința de judecată dacă nu a fost stabilit altfel, iar prezentarea ulterioară poate fi realizată ca urmare a unei justificări rezonabile), Elveția (prezentarea probelor în faza dezbaterilor judiciare este o excepție), Lituania (instanța este îndreptățită să nu accepte probe care ar fi putut fi prezentate anterior, iar prezentarea acestora mai tîrziu riscă să întîrzie examinarea pricinii, în același timp instanța de apel avînd dreptul de a refuza probele care au putut fi prezentate în fond). Relevant proiectului este și modelul Marii Britanii, prin care părțile decad din dreptul de utiliza anumite probe (ex. raportul expertului) dacă nu le-au prezentat în proces.

Totodată, în faza pregătirii pricinii pentru dezbateri urmează a fi epuizată posibilitatea invocării excepțiilor de procedură de către participanții la proces. Este vorba de solicitarea strămutării cauzei la o altă instanță, cererea de scoatere a cererii de pe rol sau de încetare a procesului urmare a încălcării ordinii de adresare în judecată sau ca efect al lipsei dreptului de adresare în instanță. În acest sens proiectul își propune reconsiderarea excepțiilor relative de procedură civilă care sunt aplicabile în interes privat. În special proiectul clarifică termenul și impactul procedural al invocării excepției de tardivitate. De aceea în privința cererilor depuse în instanță cu încălcarea termenului de prescripție extinctivă trebuie să fie examinată mai întîi problema tardivității la solicitarea părților interesate, și ulterior fondul cauzei, în condițiile în care instanța nu a respins cererea de repunere în termen sau nu a admis excepția de tardivitate. În acest sens a fost completat art.185.

Există reglementări și practici constante de aplicare a unor reguli similare, și anume în Georgia (în legislația căreia încheierea de strămutare nu poate fi contestată) sau România (strămutarea poate fi realizată în orice fază, însă cererile de strămutare repetate urmează a fi întemeiate pe împrejurări necunoscute la data soluționării cererii anterioare, sau alt exemplu este instituția „declinării de competență” (instituție inclusă în noțiunea de strămutare în sensul Codului de procedură civilă) care stabilește termene stricte pentru invocarea acesteia, ex. pînă la primul termen de judecată).

În partea ce ține de cererile tardive a fost făcută conexiune cu Codul civil, care a fost

ajustat în sensul specificării că litigiile care au tentă de încălcare a termenului de prescripție să fie examinate după procedura stabilită de Codul de procedură civilă.

4. Modernizarea regulilor de citare legală și de comunicare a actelor de procedură fără a exclude modalitățile clasice de citare și comunicare, precum și consolidarea responsabilității participanților la proces și a reprezentanților pentru absențele nemotivate la ședințe de judecată.

Utilizarea tehnologiei informaționale și a comunicării în mediul judiciar sporește eficiența administrării justiției. Rezolvarea la timp a litigiilor civile poate fi substanțial îmbunătățită prin utilizarea resurselor informaționale și a internetului, care facilitează schimbul de date și informații între instanța de judecată și părțile/participanții la proces. Din aceste considerente, proiectul de lege impune o utilizare mult mai intensă a tehnologiilor moderne în procesul civil prin includerea regulii prin care citațiile, cererea de chemare în judecată și actele de procedură se vor comunica autorităților publice, persoanelor juridice de drept privat și avocaților prin poșta electronică indicată în cererea de chemare în judecată sau în mandatul de avocat, cu excepția că citația și actele de procedură nu vor fi considerate ca fiind comunicate, în ipoteza în care nu există confirmarea recepționării mesajului electronic de către persoana vizată.

Această soluție de reglementare va economisi suficiente mijloace financiare (care la moment sunt cheltuite pentru trimiteri poștale) și timp pentru asistenții judiciari și grefieri, precum și va reduce timpul pierdut pentru corespondența fizică în procesul civil.

La fel, această soluție de reglementare poate fi lesne aplicată în privința avocaților deoarece, conform art. 32 alin. (1) lit. e) din Legea cu privire la avocatură nr.1260 din 19.07.2002 cabinetele avocaților și birourile asociate de avocați comunică Ministerului Justiției adresa electronică a biroului asociat sau a cabinetului avocatului. Adresa electronică este publicată și pe site-ul oficial al Ministerului Justiției, iar în caz de schimbare a ei, datele noi trebuie comunicate Ministerului Justiției. Prin urmare, adresa electronică a cabinetului avocatului sau a biroului de avocați este publică și cunoscută. Mai mult, conform Hotărârii Guvernului nr. 158 din 28.02.2013 cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului și al avocatului stagiar un element obligatoriu al mandatului de avocat care urmează să fie completat de către avocat sau avocatul stagiar este adresa electronică a acestuia. Mai mult, conform art. 166 alin. (1) lit. b¹) și c¹) din Codul de procedură civilă, în cererea de chemare în judecată se indică poșta electronică a reclamantului și poșta electronică ale pârțului, în cazul în care reclamantul dispune de aceste date.

Din aceste considerente, citarea avocaților și a autorităților publice ale căror adrese electronice sunt publice și cunoscute nu va ridica probleme de aplicabilitate. Persoanele juridice de drept privat vor putea fi citate la adresa electronică dacă aceasta va fi indicată în cererea de chemare în judecată (fiind cunoscută reclamantului) sau va fi adusă la cunoștința instanței de judecată în oricare alt mod acceptabil. Intenția citării prin e-mail vine și în contextul modernizării sistemului dosarului electronic, care permite tehnic vorbind expedierea informației despre cauza civilă.

Este de menționat că mai multe state aplică deja astfel de reguli. Aici putem evidenția Lituania (legislația căreia permite folosirea tehnologiilor informaționale referitor la citarea părților și reprezentanților), Kazahstan și Georgia (ambele state permit citarea prin poșta electronică), Elveția (citarea electronică fiind posibilă la acordul părților), Germania (instituie citarea electronică, drept confirmare a recepției considerându-se informația despre recepționarea mail-ului privind data și datele destinatarului) sau Slovacia (citația electronică se consideră primită de către destinatar după 3 zile de la expediere, indiferent dacă a fost citită poșta sau nu).

5. Instituirea unor reguli noi de aplicare a amenzilor judiciare.

Pentru a asigura un nivel suficient al eficienței procesului civil, orice tentativă de întârziere a procedurii, intenționată și conștientă, trebuie să fie descurajată. Din aceste motive, urmează să fie instituite sancțiuni procedurale pentru tergiversare și pentru comportamentul necooperant al participanților la proces și al reprezentanților acestora.

Soluțiile propuse vizează impunerea de sancțiuni pentru abuzurile procedurale. Astfel, se instituie dreptul instanței (în cazuri prevăzute expres) de a sancționa cu amendă judiciară părțile, participanții la proces, reprezentanții, alte persoane care nu sunt participanți, pentru fapte care constituie abuzuri și încălcări procesuale.

În spiritul soluțiilor propuse prin [Recomandarea R\(84\)5](#), proiectul instituie reguli clare privind impunerea corectitudinii în conduita părților care abuzează de procedură cu scopul vădit de a întârzia procesul (inadmisibilitatea cererii de strămutare; anexarea la dosar, fără a se da curs, a recursurilor împotriva încheierilor judecătorești care se atacă odată cu fondul; formularea și examinarea cererilor de recuzare nu va afecta continuitatea ședinței de judecată etc).

În alt context este relevantă și legislația Slovaciei, potrivit căreia instanța de judecată poate amenda participanții la proces pentru depunerea abuzivă a cererilor care tergiversează procesul, în acest caz amenda fiind pînă la 500 euro.

6. Excluderea unor categorii de cauze civile din competența generală a instanțelor de judecată

Se propune excluderea din competența instanțelor judecătorești a examinării cererilor de desfacere a căsătoriei atunci cînd între soți nu există litigii referitoare la partajul proprietății comune în devălmășie, la întreținerea, educarea și domiciliul copiilor minori comuni sau înfiați de ambii soți sau la întreținerea soțului inapt de muncă. Lipsa obiectului litigios între părți ar facilita aplanarea situației dificile fără implicarea instanței de judecată, ceea ce ar salva, și timp și costuri, pentru sistemul judecătoresc.

În acest caz competența a fost transferată la oficiul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre soți.

7. Simplificarea procesului-verbal al ședinței de judecată

Existența procesului verbal al ședinței în format actual este urma sistemului anterior aplicat, care îngreunează procesul civil.

Curent toate ședințele de judecată se înregistrează audio, instanțele naționale fiind dotate cu mijloace tehnice în acest sens. Urmare a acestei realități, dublarea eforturilor instanței de judecată pentru a fixa acțiunile procesuale în detalii în acte scrise de către grefieri este depășită, impunînd necesitatea schimbării accentelor. Procesul-verbal, fără a se pierde ca valoarea unei probe scrise, urmează să conțină doar enumerarea cronologică a consecutivității acțiunilor procesuale îndeplinite de către participanții la proces și de către instanța de judecată. La materialele dosarului totuși urmează a fi anexate depozițiile martorilor, explicațiile expertului și ale specialistului dactilografiate și semnate. Doar în cazuri complexe, instanța va decide consemnarea rezumatului explicațiilor părților în procesul-verbal.

Relevante sunt legislațiile unor state, precum Kazahstanul (prevede posibilitatea alternativă de încheiere a unui proces-verbal deplin, cu toate detaliile în el, dar și a unui proces-verbal sumar, atunci cînd există înregistrare audio), Georgia (procesul-verbal se întocmește în mod deplin cînd nu este posibilitate de a fi înregistrată ședința), Estonia și Letonia (procesul-verbal va conține datele cele mai importante).

8. Simplificarea modului de examinare a cererilor în procedură specială

Majoritatea categoriilor de cauze civile care nu constituie litigii de drept, fiind adresate instanței pentru protejarea intereselor legitime, se judecă în procedură specială. Caracterul nelitigios al acestora justifică existența unei singure căi de atac, absolut devolutive –

apelul. Excepție rămîne a fi procedura încuviințării adopției și a constatării faptelor cu valoare juridică, care urmare a complexității cauzei și a mizei acesteia pentru petiționar și persoanele interesate, necesită verificarea legalității inclusiv în ordine de recurs.

Similar normei descrise mai sus, legislația României stabilește că în cazul procedurilor speciale (ex. procedura sechestrului asigurător, procedura sechestrului judiciar, pentru procedura partajului, pentru cereri cu valoare redusă; procedura de evacuare; pentru procedura privitoare la înscrierea drepturilor dobîndite în temeiul uzucapiunii) apelul este singura cale de atac.

9. Redresarea procedurii în ordonanță

Pentru evitarea utilizării defectuoase a mecanismelor legale simplificate, considerăm judicios necesar ca procedura în ordonanță să nu permită complicații de ordinul coparticipării procesuale pasive, însă să ofere judecătorului șansa să audieze debitorul și creditorul asupra caracterului incontestabil al creanțelor pretinse.

În acest scop ca și suport normativ au intervenit experiența unor state precum Estonia (procedura similară procedurii de ordonanță din Republica Moldova nu se aplică dacă pretenția depășește 6.400 euro) sau Franța (procedura ordonanței de plată este reglementată de art. 1405-1424 din Codul de procedură civilă francez).

10. Redresarea căilor de atac.

Introducerea instituției apelului incident asigură un echilibru și o egalitate de arme a apelantului și intimatului, conexarea recursurilor împotriva încheierilor cu apelurile pe fond ale aceleiași cauze civile, facilitează procedurile și evită pronunțarea de decizii disonante, limitarea rejudecării doar o singură dată, ceea ce responsabilizează atât instanțele de fond, cât și cele apel și recurs, excluderea încheierilor din obiectul revizuirii despovărează instanțele de extensii artificiale ale procesului civil, eliminînd posibilitatea de a exercita această cale de atac în privința chestiunilor care nu se referă la fondul cauzelor civile.

În acest scop putem invoca prevederi relevate din legislația României care conține regula generală conform căreia pot fi supuse revizuirii doar hotărîrile pronunțate asupra fondului, în același timp legislația conturează exhaustiv anumite excepții de la regula generală, prin care pot fi supuse revizuirii și hotărîrile care nu evocă fondul.

11. Clarificarea modalității de implicare a instanței în procedura de executare silită

Executarea silită este parte integrantă a procesului civil, valoarea acesteia fiind incontestabilă pentru a nu lasă finalitatea justiției iluzorii. De aceea este justificată simplificarea și optimizarea termenelor, precum și reducerea la maxim a posibilităților de tergiversare a procesului civil. Similar incidentelor procedurale, implicarea instanței în procedura de executare silită se poate face în procedură scrisă. Examinarea diferitor incidente ale procedurii de executare fără citarea participanților la proces, doar în baza materialelor depuse în instanță va responsabiliza părțile procedurii de executare și va descuraja abuzurile.

Practica judiciară neuniformă în materia contestării actelor executorului judecătoresc impun stringent clarificarea statutului executorului judecătoresc în astfel de proceduri, precum și reglementarea actului de dispoziție care se adoptă de către instanța de judecată. Drepturile terților afectate prin acte ale executorului judecătoresc fiind pasibile de examinare în procedură generală, pot totuși să treacă doar prin 2 niveluri de jurisdicție, fără a fi supuse ulterior și recursului, decizia instanței de apel fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

Cazuri relevante prevederilor menționate sunt stabilite de Codul de procedură civilă a României (de ex. cererea de încuviințare a executării silite se soluționează prin încheiere,

fără citarea părților; iar în cadrul procedurii contestației la executare este adoptată o hotărîre ce poate fi atacată doar cu apel, iar numai ca excepție, în cazuri strict determinate, aceasta poate fi atacată în condițiile dreptului comun) sau a Lituaniei (stabilește posibilitatea condiționată a procedurii scrise în procedura de contestare a actelor executorului, instanța pronunțându-se printr-o încheiere).

III. Fundamentarea economico-financiară

Proiectul nu necesită cheltuieli suplimentare din contul bugetului de stat.

IV. Impactul proiectului

Impactul macro-economic

Proiectul de lege nu va avea un impact macroeconomic direct. Totuși putem anticipa că impactul asupra mediului de afaceri ca fiind pozitiv, pe termen mediu și în mod indirect.

Impactul asupra mediului de afaceri

Dezvoltarea relațiilor de afaceri specifice economiei de piață impune soluționarea cu rapiditate a litigiilor în această materie. Proiectul de lege este destinat îmbunătățirii calității și eficienței procesului de judecată și reducerii timpului pentru desfășurarea acestuia, cu impact nemijlocit și asupra relațiilor sociale ce țin de mediul de afaceri. De asemenea ordonarea procesului de judecată va avea o rezonanță puternică în planul încurajării reformelor economice.

Impactul social

Din această perspectivă, proiectul de lege va avea și un impact puternic social din considerentul că îmbunătățirea calității și rapidității va avea reflecții directe de ordin social, percepția și încrederea societății civile fiind accentuate.

V. Respectarea transparenței decizionale

În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional, proiectul Hotărîrii Guvernului a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, compartimentul *Transparența decizională*, directoriul *Proiecte de acte normative remise spre coordonare*.

Ministru

Vladimir CEBOTARI